

OCTOGON

ARCHITECTURE & DESIGN

NAGY BÁLINT
HEIMTEXTIL
LOFT INVÁZIÓ
MILÁNÓ 2006
WAHORN ANDRÁS
GÜNTER DOMENIG

Évora, Malagueira – a természeti környezetből kiemelkedik az épített környezet fehér rajzolata

ÚJRA – SZOCIO ÁLVARO SIZATÓL

SZOCIÁLIS LAKÁSEPÍTÉSI KÍSÉRLETEK PORTUGÁLIÁBAN

Építész:
Álvaro Siza
Szöveg:
Vukosavljev
Zorán PhD
Fotó:
iz.architects
Lásd még:
OCTOGON
1998/2.

Álvaro Siza Vieira a kortárs portugál építészet nemzetközileg elismert alakja. Alkotói egyénisége építészművészek mentális határait határozta meg. Neve a '70-es évektől fémjelzte Portugália építészetét, Kenneth Frampton „regionalizmus” fogalma óta definiálhatóvá vált sajátos építészeti látásmódja is. Fehér, vakolt, hatalmas síkok alkotta karakteres tömbök, precíz kimért-séggel elhelyezett nyílások, érzékenyen meghatározott szögtörések, és meste-

rien adagolt fényhatások – épületei erősek, egyediek, iránymutatóak. Értéküket nem az elemek egyéni ízzel alkotott összképe határozza meg, hanem a térkomponálás elsődlegességébe vetett elmélyült hit. Házainál a modernizmus jegyeit vélhetjük felfedezni, de a „hely” adta kapcsolódás meghatározó Siza számára: kulturális környezet, évszázados építés hagyomány, vernakuláris tér-szerkezet-anyag szellemsége jelenik meg az alkotásokban.

Még azok sem kerülhetnek ki hatása alól, akik megbélyegzőként értelmezik építészeti ouvre-je jelentőségét. Siza Portugáliában (és nem csak ott) megkerülhetetlen a kortárs építészetre ismerők számára. Bemutatásra kerülő két projektje különös figyelmet érdemel. A jóval 30 évvel ezelőtt kezdődő történetek olyan építészeti alkotásokat mutatnak fel, mely megoldások igazolása ma válik teljessé.

1974. április 25. meghatározó pontja Portugália történelmének: a 20. századi Európa leghosszabban regnáló diktatúrája szűnt meg a katonai hatalomátvétellel. A demokratikus forradalommal 48 évnyi elnyomás keserősége vált a múlté. Az eufórikus hangulatban társadalmi kezdeményezések sora indult meg. A kormányzat építésügyi főhivatalnokot nevezett ki Nuno Portast személyében, aki életre hívta a SAAL Programot (Serviço de Apoio Ambulatório Local). Jelentős számú lakosság élt áldatlan körülmé-

Porto, Bouça – sorolódó elemek: lakóegységek sűrűn egymás mellett

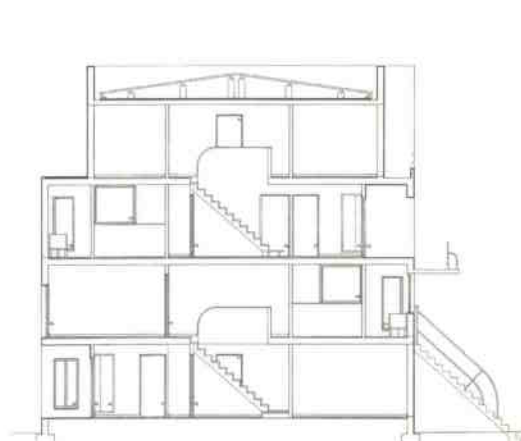
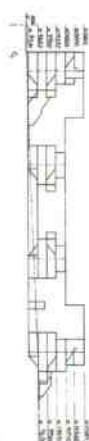
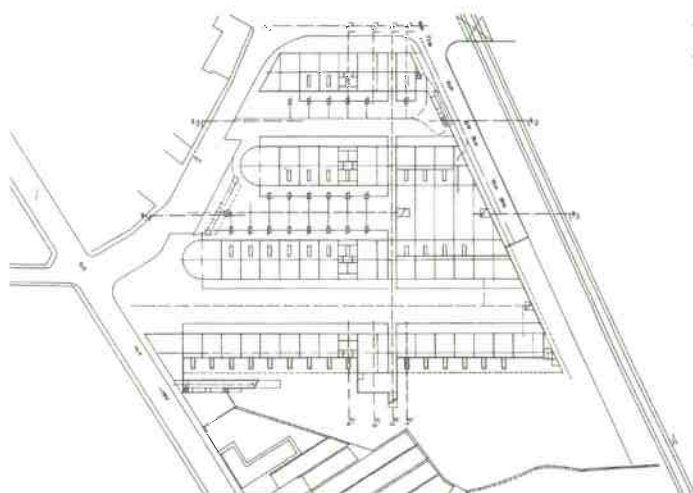
Porto, Bouça –
utca-galéria,
mint élettér

nyek között akkortájt: a nagyvárosok belső kerületei elszlomosódtak, illegális telepek jellemezték az infrastruktúrálan ellátatlan városszéli területeket. A program építetői csoportokat hívott létre: a különböző társadalmi csoportokból delegált személyek bizottsága mellé építésszt, szociológust és gazdasági szakembert rendelt. Az akcióterületek a meglévő városszövet hiatusait töltötték ki: a városrészek közötti üres területeket, a „senki földjét” célozták meg, vagy épp lecsúszott negyedekbe ékelődtek.

A feladat társadalmi rangja elvitathatatlan, hiszen az építésszek tényleges, nyers igényekkel szembesülhettek, ugyanakkor személyes konfrontációba

is kerülhettek építészeti hitvallásuk esetleges akadémikussága miatt. Álvaro Siza a kontaktust reformer szemlélettel kezelte. Porto Bouça kerületében intervenciója elfordult a megszokott városi szövegtől. A város jellemzően keretes tömbbeépítése helyett más szemléletű lakásmínőséget javasolt. A Bauhaus szellemében sorolt sávházaz beépítést hozott létre, ahol a négyszintes épület-tömbök belső-kétszintes lakásegységek egymásra helyezésével jöttek létre. A felső lakássor egységei külső lépcső által megközelíthető galéria-utcáról nyíltak. A konzolos utca-erkély és a tömbök közötti szabad füvesített zóna a szomszédsági viszony közösségformáló tereivé váltak. A sorházak végeit a lakosok igényeit

ellátó közösségi funkciók (könyvtár, mosoda, bank, bolt) foglalták el, melyek egyben a meglévő várostesthez való integrálódást is segítették. A szociális programot két évvel később mindenféle folytatás nélkül megszüntették a hatalom centralizációja miatt, a tömbök félkészben álltak az ezredfordulóig. Porto városa az „Európa Kulturális Fővárosa” program miatt újragondolt városfejlesztésbe kezdett, s Álvaro Sizat megkezdte a beépítés befejezésének szándékával. A város rendezetlen összképét ismerve nem véletlen, hogy a lakásmínőség javítását célzó kísérlet 30 év után is még aktuális modell – de idén már az eredeti, felújított két tömb lakóközsége az új szárnyakba költözőkkel bővíthet.

A zsaluköves öntött technológia alacsony építési költségeket eredményez – Évora, Malagueira

Portugália fővárosától 140 km-re keletre található Évora történelmi városa, Alentejo megye központja. A spanyol határhoz közeli, legfőképp mezőgazdasággal foglalkozó régió elmaradottsága korunkban csak erősödött, a vidéki falvak az elnéptelenedéssel küzdenek. A városok a kereskedelem és könnyűipar által hatalmas vonzerőt jelentenek. Évora fallal övezett városmagjától nyugatra található

a Malagueira negyed, melynek története szintén 1974-ben kezdődött. A gazdasági lehetőségek szükségessége és a rövid életű SAAL Program csak a városrendezési terv elkészítését és az első száz lakás létrejöttét eredményezte – azonban a nehézségek ellenére is egy folyamatosan fejlődő kezdeményezés született. Siza szigorú derékszögű rendszerben határozta meg a feltáró úthálózatot kelet-nyugati és észak-déli

főtengellyel. A beépítést a meglévő, szóróványosan végződő városszéli beépítéshez integrálta, de a patio-házaz beépítéssel új minőséget határozott meg. A lejtős terep gyönyörű természeti adottságait a teraszosan települő épületsorok topografikusan emelik ki. Az épületek patio-s elrendezése a nyári forróság klimatikus enyhítése miatt fontos – építészeti, pedig jól sorolható lakóegységet eredményez. Sajátos olvasata e megoldásnak, hogy a telep első beköltözői vidéki tanyákról érkeztek, ahol e szerkesztési-telepítési mód általánosnak tekinthető, e környezeti viszony(ulás) kézenfekvő. Az infrastruktúrát (víz-, villany- és telefonhálózat) elvezető „infra-duct”-ok a régió római történelmi hagyományaira való utalásként is felfoghatóak, de fontosabb létrejöttük gondolati tartama: a vezetékkerinc meghatározza az alapstruktúrát, arra könnyedén csatlakozhatnak az eltolt ütemekben létrejövő újabb és újabb tömbök. A beépítés sikerességét jól mutatja, hogy a területen folyamatosan építkeznek – az 1974-ben meghatározott hatalmas közpark megtelik emberekkel. Álvaro Siza mindkét szociális lakásépítésnél alacsony intenzív megoldást választott: a gazdaságos területfelhasználás mellett magas minőségű lakókörnyezetet teremtett, ahol a közösségi kapcsolatok fejlődése is biztosított.

Infra-duct:
a magasba emelt,
lábakra állított
infrastruktúrára
könnyen
csatlakoztathatóak
az új tömbök,
mindeközben
a gyalogosjárdát
is fedi –
Évora, Malagueira

**A cikk a Magyar
Állami Eötvös
Ösztöndíj
támogatásával
jött létre.**